

11 клас

Урок №1

Дата:

**ГЕОГРАФІЯ ЯК СИСТЕМА НАУК.
ОБ'ЄКТ ДОСЛІДЖЕННЯ ГЕОГРАФІЇ.
ПОНЯТТЯ «ГЕОСИСТЕМА ». РІВНІ ГЕОСИСТЕМ.
ПІЗНАВАЛЬНА ТА КОНСТРУКТИВНА РОЛЬ ГЕОГРАФІЇ.**

Навчальна мета: з'ясувати особливості нового курсу, систематизувати розуміння суті, структури та значення географії в системі наук і житті людини, узагальнити знання про геосистеми, активізувати знання про причинно-наслідкові зв'язки природних і суспільних процесів.

Розвивальна мета: розвивати науковий світогляд, інтерес до географії як світоглядної та прикладної науки, критичне мислення.

Виховна мета: виховувати повагу до співрозмовників, толерантне ставлення до думок інших.

Тип уроку: формування нових знань, умінь, навичок.

Обладнання: підручник, атлас, зразки різноманітних джерел знань із географії.

Опорні та базові поняття: географія, фізична географія, економічна географія, суспільна географія, об'єкт і метод географічного дослідження, система, геосистема, пізнання, конструктивізм.

Хід уроку

I. Організаційний момент

Знайомство учнів з організацією навчального процесу протягом вивчення нового курсу, обов'язковими джерелами інформації (підручником, атласом, контурними картами), приладдям, з методичним апаратом підручника. Спрямування учнів на потребу засвоєння додаткової інформації в позаурочний час з інших джерел.

II. Мотивація навчальної та пізнавальної діяльності

За час свого розвитку людство поступово накопичило величезний обсяг знань. Пригадуєте, як ми на початку кожного нового курсу географії порівнювали географічні знання Середньовіччя, Нового часу, сучасного етапу? Що ж дає нам змогу віднести їх до науки географії, незважаючи на разючі відмінності? Завдання різні на кожному з етапів, а ось предмет науки залишається по суті тим самим.

Ви можете спитати: «Ну і що? Навіщо ці складні поняття „предмет“, „об'єкт“, „завдання“?» Зрозумівши це, можна визначити спрямування не тільки цієї науки, а й усієї наукової діяльності. Кожна наука робить запити іншим і отримує їх, виходячи із запитів людства. Тож удосконалимо своє розуміння науки географії і з'ясуємо «коло її інтересів».

III. Актуалізація опорних знань, вмінь і навичок учнів

- Пригадайте усі курси географії, які ви вивчали у школі. Зазначте основні об'єкти та завдання вивчення кожного з названих курсів.

- Зазначте, які з отриманих у зазначених курсах знань збагатили ваші світоглядні уявлення, а які надали вам корисних практичних навичок. Чи можливо обмежитися лише практичними темами?

- Зазначте науки, які ви віднесли б до географічних.

IV. Вивчення нового матеріалу

1 Географія як система наук

Сучасна наука — система знань людства, що умовно поділяють на природничі, суспільні, технічні. Феномен географії — поєднання природничих (фізико-географічних) та суспільних (соціально-економічних) наук, що вивчають географічну оболонку, її компоненти (зокрема населення), виробничі географічні комплекси. Тому говорять про систему наук.

Первинна географія, як і будь-яка наука, еволюціонувала шляхом поєднання процесів диференціації (активізувався з XIX ст.) та інтеграції (з другої половини XX ст.).

Внаслідок диференціації виокремилися фізична та соціально-економічна географії, кожна з окремими дисциплінами. Більшість дисциплін мають як фундаментальне (загальні закономірності), так і прикладне (вирішення практичних завдань) спрямування.

Інтеграційні процеси в географії виникли внаслідок розуміння людства не тільки як компонента природи, а й як сили її кардинальних змін.

Природничий блок: загальна фізична географія (географічна оболонка як ціле), палеогеографія (розвиток географічної оболонки), ландшафтознавство (природні комплекси), геоморфологія, кліматологія, гідрологія, ґрунтознавство, біогеографія.

Соціально-економічний блок: загальна соціально-економічна географія, географія окремих галузей господарства, географія населення, політична географія, країнознавство.

Природничо-суспільний блок: геоекологія, географія природних ресурсів, історична, медична, рекреаційна та ін.

Наскрізні науки: картографія, історія географії, метагеографія (місце, значення, структура, напрями географії в системі наук).

Кожна наука сформувала свою систему наук шляхом диференціації та інтеграції (поглиблене вивчення, наприклад, структурна геоморфологія, геохімія ґрунтів, географія рослинництва).

2 Об'єкт дослідження географії

На відміну від інших природничих і суспільних наук, географія вивчає складні територіальні системи з усіма їх складовими (природничими та соціальними) в межах географічної оболонки. Кожна географічна наука має свій, більш вузький

об'єкт дослідження — системи окремих компонентів (клімат, національне господарство тощо), але в тих самих межах.

3 Поняття «геосистема». Рівні геосистем

Геосистема — географічне утворення, системи різного рівня, що складаються з цілісної множини взаємопов'язаних, взаємодіючих компонентів. Геосистеми планетарного рівня — географічна оболонка; регіонального — фізико-географічні чи ландшафтні зони, країни, провінції; локального — окремі невеликі ділянки територій чи акваторій.

4 Пізнавальна та конструктивна роль географії

Завдання географії — виявлення систем взаємодії людства з географічним середовищем (навколишня природа, що зазнає вплив людства). Необхідне формування географічного мислення, тобто уміння аналізувати просторові взаємозв'язки, закономірності для подальшої діяльності. Велике значення інформаційної, освітньої, культурної функції географії.

Конструктивна роль — передбачення й прогнозування природних процесів у географічній оболонці, зокрема внаслідок діяльності людини, вироблення стратегій подальшого впливу та перетворення геосистем на ефективні антропогенні геосистеми.

V. Закріплення вивченого матеріалу. Рефлексія

- З погляду різних наук зробіть «запити» географії на наукові дослідження й навпаки.
- Наведіть приклади геосистем різних рівнів.
- Назвіть відомі вам факти конструктивної ролі географії.

VI. Підсумки уроку

VII. Домашнє завдання

Опрацювати § 1 (Довгань Г. Д., Стадник О.Г. Географія, 11 кл. рів. ст., «Ранок», 2019).

Виконати практичне завдання до параграфу (сторінка 9).